

INDIVIDUALIZUOTO MOKYMOSI YPATUMAI AUKŠTOJOJE UNIVERSITETINĖJE MOKYKLOJE

Ana Jovarauskaitė, Gitana Martinkienė

Klaipėdos universitetas

Įvadas

Į aukštąją universitetinę mokyklą patenka asmenys, trokštantys žinių, tobulėti, bet po kurio laiko pastebima, kad ne visi studentai turi vienodus gabumus, motyvus bei polinkius mokytis. Todėl mokymasis šiandieninėje aukštojoje mokykloje turėtų būti orientuotas į suaugusį žmogų, jo patirtį, poreikius ir gebėjimus. Aukštosios mokyklos dėstytojai turėtų neišskirti suaugusių besimokančiųjų, turinčių skirtingus gebėjimus, kitokias socialines galimybes. Tad norint garantuoti kiekvienam besimokančiam suaugusiajam individualias mokymosi galimybes, individualizuotas mokymasis turėtų tapti viena svarbiausių priemonių. Kai aukštojoje mokykloje mokymasis organizuojamas tik kolektyviniu būdu, tuomet silpniau besimokantys studentai gali pasiekti tik vidutinių lygį, o gabieji nebeturi sąlygų įgyvendinti savo gebėjimų ir galimybių. Aukštoji mokykla yra svarbi ir tuo, kad čia turėtų būti plėtojamos mokymosi visą gyvenimą nuostatos. Taigi aukštoji universitetinė mokykla ir dėstytojai, siekdami padėti kiekvienam suaugusiam besimokančiajam įgyti tolesniam mokymuisi ir gyvenimui būtina kompetenciją ir patirtį, turėtų individualizuoti ir diferencijuoti mokymosi procesą, kad kiekvienas studentas kuo geriau realizuotų prigimtinę galią ir kuo mažiau patirtų mokymosi nesėkmių.

Individualizavimas išreiškia bendrą mokymosi orientaciją į individualybę, tačiau siekiama ne vien kokybiškiau organizuoti atskiro besimokančiojo mokymąsi, o mokyti jį savarankiškai ir aktyviai veikti bei kuo racionaliau reikštis bendroje edukacinėje aplinkoje (Šiaučiuikėnienė, 1997; Juzefovičius, 2005). Mokymosi individualizavimas remiasi ne tik besimokančiojo individualiu pažinimu, bet apima mokymosi aplinką, turinį, principus, skirtingus būdus, metodus, priemones bei organizacines formas ir kt., t. y. visą mokymosi proceso sistemą (Jucevičienė, 2007; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Šiaučiuikėnienė, 1997). Individualizavimas turėtų atliepti kiekvieno suaugusio besimokančiojo poreikius įvairiuose mokymosi kontekstuose ir situacijose. Jis turėtų būti orientuotas į aiškų tikslą ir mokymosi programą, turėtų būti glaudžiai susietas su grįžtamuju ryšiu, mokymosi proceso ir pasiekimų vertinimu bei refleksija, strategijomis, atitinkančiomis mokymosi stilius ir kt. (Ramsden, 2000; Stanišauskienė, 2007;

Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004; Jensen, 2001). M. Teresevičienės, G. Gedvilienės, V. Zuzevičiūtės (2006) ir kitų aukštosios universitetinės mokyklos didaktikos specialistų nuomone, diferencijavimas yra siauresnė sąvoka negu individualizavimas, nes yra orientuotas į tas konkrečias savybes, kuriomis vieni suaugę besimokantieji skiriasi nuo kitų. Mokymosi diferencijavimas turėtų būti suvokiamas kaip konkretizuojantis mokymosi individualizavimą, nes diferencijavimas atlieka mokymosi individualizavimo funkciją konkrečioje andragoginėje veikloje.

Andragoginio proceso bei mokymosi tobulinimo problema, ypač taikant individualizuotą mokymąsi aukštojoje universitetinėje mokykloje, yra nepakankamai išanalizuota, o ši problema yra labai aktuali šiandieninėje suaugusiųjų švietimo sistemoje. Būtina pažymėti, kol bus skirtingai besimokančių studentų, tol jiems bus reikalinga dėstytojų pagalba, problemos aktualumas ir naujumas nesibaigs anksčiau nei pati problema. Visa tai suponuoja **mokslinę problemą**: kokia individualizuoto mokymosi būklė, taikymo ypatumai ir perspektyvos šiandieninėje aukštojoje universitetinėje mokykloje?

Tyrimo objektas – individualizuoto mokymosi ypatumai aukštojoje universitetinėje mokykloje.

Tyrimo tikslas – teoriškai ir empiriškai ištirti individualizuoto mokymosi ypatumus aukštojoje universitetinėje mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti individualizuoto mokymosi problemos psichologines, andragogines ir kt. interpretacijas mokslinėje didaktinėje literatūroje.
2. Apžvelgti individualizuoto mokymosi organizavimo ir taikymo ypatumus aukštojoje universitetinėje mokykloje.
3. Ištirti aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojų ir studentų požiūrius į mokymosi individualizavimą ir jo taikymą suaugusiųjų mokymosi procese.

Tyrimo metodai: 1) *teorinės analizės metu* nagrinėjama mokslinė didaktinė literatūra, apibrėžianti ir moksliskai pagrindžianti individualizuoto ir diferencijuoto mokymosi sampratą, atskleidžianti pagrindinius individualizuoto mokymosi ypatumus andragoginiu ir psichologiniu aspektu, aptarianti individualizuoto mokymosi organizavimo ir taikymo galimybes aukštojoje universitetinėje

mokykloje; 2) *anketinės apklausos metodu* iširtas Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų instituto dėstytojų ir studentų požiūris į mokymosi individualizavimą ir jo taikymą aukštojoje universitetinėje mokykloje.

1. Individualizuotas mokymasis andragoginiu aspektu

Andragoginėje teorijoje sąvokos *individualizavimas* ir *diferencijavimas* artimai siejamos. Andragoginės didaktikos teorijoje akcentuojama, kad diferencijuotas mokymasis yra viena iš priemonių mokymosi individualizavimui realizuoti (Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006). Juo labiau šiandien orientuojamasi į žmogaus individualumą, tuo poreikis mokymasi aukštojoje universitetinėje mokykloje individualizuoti ir diferencijuoti yra didesnis. Individualizavimas remiasi ne tik individualiu suaugusio besimokančiojo pažinimu, bet ir apima visą jo mokymosi procesą (Jucevičienė, 2007; Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Šiaučiukėnienė, 1997).

Individualizuotas mokymasis yra tikslinis pažinimo procesas, todėl svarbu, kas ir kaip nustato mokymosi tikslus ir metodus, kuriais to siekiama. Tikslus gali nustatyti andragogas arba jie gali būti dėstytojo ir studento bendradarbiavimo rezultatas (Ramsden, 2000). Taigi, individualizuoto mokymosi aukštojoje universitetinėje mokykloje kokybė priklauso ir nuo to, kaip formuluojami mokymosi tikslai ir kokie numatomi būdai jiems pasiekti. Tik aiškiai suvokus tikslą bei tinkamai numčius būdą jam pasiekti, individualizuotas mokymasis bus efektyvus ir prasmingas (Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Stanišauskienė, 2007).

Individualizuojant mokymasi aukštojoje universitetinėje mokykloje, svarbu ne tik gebėti kelti mokymosi tikslus, uždavinius, bet ir planuoti mokymosi veiklą, kryptingai veikti siekiant išsikelti mokymosi tikslų ir uždavinių, reflektuoti veiklą bei rezultatus ir kt. Kita vertus, besimokantis suaugusysis, norėdamas sėkmingai mokytis, turėtų žinoti ir suprasti, kaip vyksta individualizuoto mokymosi procesas, kokie būdai ir strategijos tinka vienai ar kitai mokymosi problemai spręsti; turėtų žinoti savo mokymosi stilių, savo mokymosi galias ir galimybes bei šaltinius, iš kurių galima mokytis (Stanišauskienė, 2007; Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004; Linkaitytė, Lukšytė, 2008; Jensen, 2001; Andriekienė, Anužienė, 2005, 2006).

Individualizavimo ir diferencijavimo nederėtų tapatinti. *Individualizavimu* reikėtų vadinti atvejus, kai besimokantiesiems duodamos individualios užduotys, o *diferencijavimas* – kai besimokantieji

skirstomi į nedideles grupes ir mokymasis organizuojamas grupėmis (Šiaučiukėnienė, 1997). Kita vertus, mokymosi individualizavimas nukreiptas į besimokantįjį, o diferencijavimas yra individualizavimo įrankis, nemenkinant suaugusio besimokančiojo, siūloma jam pagalbininko bei mokymosi aplinkų kūrėjo vaidmenis atliekantį dėstytoją (Jucevičienė, 2007; Ramsden, 2000; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Martinkienė, Šakienė, 2006; Šiaučiukėnienė, 1997). Mokymosi individualizavimas turėtų būti vienas svarbiausių mokymosi tikslų aukštojoje universitetinėje mokykloje, o mokymosi diferencijavimas – kaip priemonė šiam tikslui pasiekti (Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006).

Individualizuojant ir diferencijuojant suaugusiųjų mokymasi, nereikėtų remtis viena kuria nors mokymosi forma, geriausia – jų derinimas, atsižvelgiant į suaugusių besimokančiųjų patirtį, gebėjimus, interesus, polinkius, prigimtines galias ir kt. (Lamanauskas, 1999; Šiaučiukėnienė, 1997; Dukynaitė, 2002; Linkaitytė, 2008). Kiekvienas aukštosios mokyklos dėstytojas turėtų suvokti, kad studentai auditorinio darbo metu galėtų pasiekti kur kas daugiau, jei būtų sudarytos tam tikros sąlygos: mąstymo, aktyvumo, savarankiškumo, kūrybingumo atmosfera, pasirinkimo laisvė, mažiau frontalaus mokymosi užduočių, daugiau grupinio mokymosi ir individualių užduočių ir kt. (Lamanauskas, 1999; Ramsden, 2000; Kaminskienė, 2002; Teresevičienė, Gedvilienė, 2003; Juzefovičius, 2005; Šmitienė, 2005; Andriekienė, Anužienė, 2006; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Martinkienė, 2007).

Individualizuojant mokymasi, siekiama pagerinti *suaugusių besimokančiųjų, turinčių mokymosi sunkumų*, pažangumą ir užpildyti spragas, o gabiųjų – intensyvinti pažinimą ir mokslinės kūrybos efektyvumą (Ramsden, 2000). Tam būtinas individualus priėjimas prie kiekvieno suaugusio besimokančiojo ir mokymosi užduočių individualizavimas, atsižvelgiant į individualius jo ypatumus, patirtį, interesus bei gebėjimus ir kt., aktyvinant mokymosi veiklą. Todėl mokymosi individualizavimo procese labai svarbu pažinti kiekvieno studento individualias savybes, turėti tinkamos medžiagos individualiai ir savarankiškai jo veiklai, derinti ir kaitaloti įvairias individualios andragoginės veiklos formas ir kt. Kita vertus, mokymosi individualizavimas sudaro sąlygas besimokančiam suaugusiajam rinktis mokymosi turinį pagal savo galimybes, mokytis savo individualiu mokymosi stiliumi ir kt., nes tai stiprina žinių siekimo motyvus, suteikiančius prasmę individualiai suaugusio žmogaus veiklai (Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Linkaitytė, Lukšytė, 2008).

Andragoginiu požiūriu individualus darbas su suaugusiu besimokančiuoju yra aktyvus veikimas, atsižvelgiant į jo individualias ypatybes, patirtį, po-

reikius, žinias ir gebėjimus bei galimybes (Linkaitytė, 2008; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006). Vienas svarbiausių mokymosi individualizavimo ir diferencijavimo reikalavimų – bendra andragogo ir suaugusio besimokančiojo veikla. Labai svarbu, kad andragogas parinktų efektyvius mokymosi metodus, skatinančius savarankiškumą. Vienas pagrindinių suaugusiojo mokymosi būdų turėtų būti savarankiškas darbas, tikslinga savarankiškų darbų sistema. Individualizuojant ir diferencijuojant suaugusiųjų mokymosi procesą, svarbu pažinti kiekvieno individualybę, įvertinti kiekvieno patirtį, žinias, gebėjimus, atskleisti kiekvieno poreikius, polinkius, interesus; taikyti skirtingą mokymosi metodiką pogrupiuose ar mažose grupėse, derinant individualų, grupinį ir frontalų mokymąsi; kiekvienam sudaryti palankias sąlygas mokytis ir padėti pasirinkti mokymosi turinį, mokymosi programos sudėtingumą, tobulinti grupavimą, vengti pastovių grupių ar pogrupių; kiekvienam padėti pasirinkti optimalius žinių ir gebėjimų intensyvaus formavimosi stilius; ieškoti naujų efektyvių andragoginės veiklos formų ir metodų, organizuoti intensyvaus ir išlyginamojo auditorinio darbo užsiėmimus ir kt. (Šiaučikėnienė, 1997; Teresevičienė, Gedvilienė, 2003; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Andriekienė, Anužienė, 2005, 2006; Linkaitytė, 2008; ir kt.).

Apibendrinant galima teigti, jog suaugusio besimokančiojo poreikis yra pažinti, tirti, veikti, ieškoti, o andragogo rūpestis – kaip tą natūralų poreikį puoselėti, gilinti, plėtoti formuojant vertybinį požiūrį, intensyvinant veiklos motyvaciją, kritinį mąstymą, aktyvumą, savarankiškumą, kūrybiškumą ir individualumą. Individualizuotas ir diferencijuotas mokymasis, numatant atskiram suaugusiam besimokančiajam ar jų grupėms mokymosi tikslus ir būdus bei atitinkančias mokymosi stilius strategijas, tinkamai derinant individualizuoto mokymosi principus, sudarant palankias sąlygas mokytis pagal gebėjimus ar galimybes, turėtų tapti malonia ir prasminga patirtimi bei užtikrinti mokymosi kokybę ir sėkmę.

2. Individualizuotas mokymasis psichologiniu aspektu

Besimokančiųjų pažinimas – svarbi sėkmingo jų mokymosi sąlyga. Kiekvienas žmogus – savitas, nepakartojamas, turintis tik jam būdingų individualių savybių. Norėdamas visapusiškai pažinti besimokantįjį, organizuoti visavertį mokymosi procesą, dėstytojas turėtų gebėti tinkamai panaudoti įvairius suaugusių besimokančiųjų pažinimo būdus ir metodus. Tik tokiu atveju bus galima suaugusiųjų mokymosi metu sudaryti sąlygas kiekvieno asmenybės saviraiškos plėtrai, galimybes mokytis iš visų galių ir kt. Šiuolaikinio mokymosi procese dėstytojas turėtų

orientuotis į suaugusį besimokantįjį. Jam turėtų būti svarbu, kad kiekvienas grupėje jaustųsi saugus ir gerbiamas, kad būtų skatinamas kiekvieno aktyvumas, kritinis mąstymas, savarankiškumas, kūrybingumas ir individualumas. Tad, siekiant efektyvaus mokymosi, andragoginio bendradarbiavimo, norint išvengti konfliktų tarp suaugusių besimokančiųjų ir andragogų, būtina gerai pažinti kiekvieną suaugusį, besimokantį grupėje. Pažinti besimokantįjį nuolatinės asmenybės, visuomenės, mokymosi ir kt. kaitos sąlygomis – sudėtingas uždavinys. Reikia žinoti ne tik jo gebėjimus, polinkius ir interesus, bet ir daugelį psichinių savybių, kaip antai: suvokimo, mąstymo, intelekto, atminties, dėmesio, vaizduotės, temperamento, mokymosi ritmo, valios ir kt. (Linkaitytė, Širvaitytė, 2000; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006).

Psichologiniu požiūriu žmogaus prigimtį sudarančios galios gali skirtis apimtimi, struktūra, išsivystymo laipsniu, pasireiškimo pobūdžiu, kokybe ir kt. (Černius, 2006; Žukauskienė, 2002). Tai rodo, kad kiekvienas žmogus yra individualus, turintis daugiau ar mažiau skirtingą prigimtį. Šie skirtumai itin ryškūs įvairiais žmogaus amžiaus tarpsniais, kita vertus, ir tame pačiame amžiaus tarpsnyje prigimtinių galios gali reikštis nevienodai. Psichologiniai tyrimai (Černius, 2006; Linkaitytė, Širvaitytė, 2000; Žukauskienė, 2002) rodo, kad to paties amžiaus žmonės skiriasi psichinėmis savybėmis: suvokimu, dėmesiu, atmintimi, vaizduote ir kt. Kita vertus, to paties amžiaus suaugę žmonės skiriasi ne tik savo žiniomis, mokėjimais bei įgūdžiais, patirtimi, psichinėmis savybėmis, bet ir praktinės veiklos diapazonu, trukme, tempu, rezultatyvumu ir kt. (Černius, 2006; Lemme, 2003; Žukauskienė, 2002). Taigi, konkrečių amžiaus tarpsnių andragoginė charakteristika lemia mokymosi proceso sėkmę ir kokybę. Todėl, individualizuodamas panašaus amžiaus suaugusių žmonių mokymąsi, andragogas turėtų išmanyti to amžiaus tarpsnio ypatybes, kurios padėtų geriau suvokti individualius jų skirtumus (fizinius, emocinius, socialinius, intelektinius, psichologinius, suvokimo, mąstymo, atminties, dėmesio, temperamento ir kt.) (Linkaitytė, Širvaitytė, 2000; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006).

Šiuolaikinėje žinių visuomenėje mokymasis turėtų būti vienas pagrindinių suaugusio žmogaus gyvenimo siekių, tačiau šis veiklos aspektas yra sudėtingas, todėl ne tik patys besimokantieji turėtų gerai pažinti save (savo intelekto, mąstymo tipą, atminties savybes, mokymosi stilių, ritmą ir kt.), bet ir mes juos turėtume pažinti, kad galėtume skatinti kiekvieno natūralų norą mokytis, formuoti vertybinį požiūrį į mokymąsi, plėtoti kritinį mąstymą, aktyvumą, savarankiškumą ir kt. Tai skatinti padeda

individualizuotos savarankiško mokymosi užduotys, kurios auditorinio darbo metu leidžia sudaryti sąlygas kiekvieno mokymuisi pagal savo galias, kiekvienam siekti pažangos savo individualiu tempu ir kt. Individualizuotas savarankiškas darbas turėtų padėti geriau išnaudoti kiekvieno suaugusio besimokančiojo galimybes, padėti lengviau perimti naujas žinias ir įveikti spragas, sėkmingiau formuotis naujus gebėjimus, rečiau patirti mokymosi nesėkmių ir kt. Mokymasis – sudėtingas procesas, kurį sąlygoja besimokančiojo veikla, jo psichinės savybės, aplinka, kurioje mokymasis vyksta, ir kt. Kiekvienas žmogus yra individualus ir tuo unikalus, todėl mokymasis yra visiškai subjektyvus procesas, integruojantis žmogaus intelektą, vaizduotę, nuostatas, vertybes, bendravimą ir bendradarbiavimą su kitais žmonėmis bei kt. (Stanišauskienė, 2007; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004).

Andragoginėje praktikoje suaugusių besimokančiųjų individualybei pažinti gali būti taikomi įvairūs empiriniai tyrimo metodai, kurie padėtų dėstytojui „giliau“ pažvelgti į besimokantįjį. Tai stebėjimas ir savistaba, pokalbis, veiklos procesų ir rezultatų analizė ir refleksija, autobiografijos metodas, anketa, testai, savianalizei skirti klausimynai, į refleksiją orientuotos užduotys ir kt. (Linkaitytė, 2008; Lemme, 2003; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006). Pažinimo metodų ir būdų taikymas turėtų būti grįstas pagarba besimokančiojo asmenybei bei abipusiu atvirumu. Kita vertus, andragogas turėtų nepamiršti, kad individualybės pažinimas reikalauja ypatingo andragoginės etikos principų išmanymo bei adekvataus jų taikymo andragoginėje praktikoje (Linkaitytė, 2008).

Apibendrinant galima teigti, jog skirtingi fiziologiniai ir psichologiniai kiekvieno žmogaus ypatumai, atsiradę dėl paveldėjimo, gyvenimo, ugdymo ir kitų sąlygų, reikalauja sudaryti jam palankias sąlygas mokytis ir tobulėti. Vadinasi, andragogo individualus priėjimas turėtų būti taikomas derinant jį su grupinio ir frontalaus darbo formomis suaugusiųjų mokymosi procese. Todėl suaugusiųjų mokytojui svarbu vadovautis pagrindiniu individualizuoto mokymosi principu – pažinti kiekvieno besimokančiojo individualybę, atskleidžiant ir tobulinant jo prigimtinius gebėjimus bei padedant tapti savimi pasitikinčia ir pilnaverte asmenybe.

3. Individualizuoto mokymosi organizavimo ir taikymo ypatumai aukštojoje universitetinėje mokykloje

Individualizuotas mokymasis aukštojoje universitetinėje mokykloje skatina atsižvelgti į kiekvieno joje besimokančio suaugusiojo individualybę,

individualų patyrimą ir galimybes bei sudaryti palankias sąlygas jų plėtotei. Kita vertus, individualizuoto mokymosi turinio įgyvendinimas suteikia galimybę dėstytojams pažinti kiekvieną besimokantįjį ir skatinti jo individualią pažangą. Individualizuojant mokymosi užduotis, mokomasi pagal tą pačią mokymosi programą, bet atsižvelgiama į individualius suaugusių besimokančiųjų poreikius, polinkius, interesus, gebėjimus ir galimybes, aktyvinant jų mokymąsi, skatinant kritinį mąstymą, savarankiškumą, kūrybingumą. Mokymosi individualizavimo procese nemažą reikšmę turi grįžtamieji ryšiai. Dėstytojas, žinodamas, ką ir kaip kiekvienas studentas išmoksta, turi galimybę skatinti tolesnį jo mokymąsi tinkama linkme.

Individualizuotas mokymasis turėtų būti suvokiamas kaip dėstytojo ir studento bendradarbiavimas (Ramsden, 2000). Dėstytojas turėtų numatyti kliūtis, kylančias studentui mokantis, ir priemones, kaip jas įveikti. Mokymosi metodai turėtų būti parenkami atsižvelgiant į kontekstą (tiriant individualizuoto mokymosi procesą) ir turėtų vyrauti bendras dėstytojo ir studento darbas. Dėstytojas turėtų atlikti mokymosi konteksto kūrėjo, supratimo organizatoriaus ir mokymosi mokytojo vaidmenis, kompetentingai suprasti suaugusiojo mokymosi prigimtį ir kontekstą, derindamas tai su dalyko žiniomis, metodais ir kt. (Ramsden, 2000; Martinkienė, Šakienė, 2006). Vadinasi, individualizuoto mokymosi aukštojoje universitetinėje mokykloje sėkmei daug įtakos turi organizaciniai dėstytojo gabumai, gebėjimas jausti studentų poreikius ir kt. Kita vertus, andragoginio proceso sėkmė priklauso nuo dėstytojo gebėjimo tinkamai pasirinkti grupavimo kriterijus suaugusiųjų mokymuisi individualizuoti ir diferencijuoti. Siūloma atsižvelgti į tai, kad suaugusių besimokančiųjų grupė nėra vienalytė, joje yra skirtingų gabumų studentų, todėl reikėtų sudaryti palankias sąlygas kiekvienam mokytis ir plėtoti įgimtus duomenis (Dukynaitė, 2001; Juzefovičius, 2005). Individualizuojant gabusių studentų mokymąsi, derėtų praplėsti mokymosi turinį, skirti įvairių papildomų užduočių, skatinti aktyviai ir savarankiškai ieškoti žinių, siekti užtikrinti jų giluminį mokymąsi, padėti suprasti, kad į kiekvieną reiškinį galima žvelgti iš įvairių žiūros taškų (Ramsden, 2000). Suaugusius besimokančiuosius į mokymosi grupes ar pogrupius galima grupuoti pagal individualius gabumus, gebėjimus, galimybes, patirtį, poreikius, polinkius, interesus, asmenines savybes, mokymosi stilius bei mokymąsi su labiau jiems priimtinomis pažinimo priemonėmis ir informacijos šaltiniais (Andriekienė, Anušienė, 2005, 2006; Bennett, Rolheiser-Bennett, Stevahn, 2000; Teresevičienė, Gedvilienė, 2003). Moksliniais tyrimais įrodyta, jog mokymosi grupėmis organizavimas yra

efektyvesnis negu tradicinio frontalaus mokymosi taikymas. Grupinis mokymasis yra prasmingesnis nei savarankiškas individualus mokymasis tuo, kad grupė aprėpia didesnę informacijos kiekį nei vienas besimokantysis. Formuojant suaugusiųjų mokymosi grupes, itin svarbus yra grupinio mokymosi ir individualių galimybių derinimas. Studentams turėtų būti suteikiama galimybė ir patiems pasiskirstyti, pasirinkti labiausiai priimtinas mokymosi kolegas grupiniam darbui. Dėstytojas galėtų skirstyti studentus ir į pogrupius pagal panašius vienodos veiklos rezultatus (atliktas savarankiško darbo užduotis, kontrolinio ar testo atsakymus ir kt.), parenkant pogrupių lyderius, kurie padėtų kitiems, ar sudaryti pogrupius pagal daromų klaidų pobūdį, mokymosi spragas, iškilusius sunkumus ir kt. Grupavimo kriterijus reikėtų keisti, nes mokymosi procese išryškėja naujos besimokančiųjų skirtybės, nauji duomenys apie jų mokymąsi ir rezultatus. Todėl pagal tai tikslinga būtų formuoti naujus pogrupius, kurie atitiktų esamą situaciją. Grupinio darbo metu svarbus yra bendradarbiavimas tiek tarp pačių besimokančiųjų ir dėstytojo, tiek tarp pačių besimokančiųjų. Taigi, individualizuotas ir diferencijuotas mokymasis aukštojoje universitetinėje mokykloje turėtų būti grindžiamas suaugusiųjų bendradarbiavimo aktyvumu. Besimokantieji, aktyviai bendradarbiaudami mokymosi procese, kuria naujas koncepcijas, įgyja naujų gebėjimų, patys konstruoja savo kognityvines struktūras kalbėdamiesi, aiškindamiesi, diskutuodami bei klausinėdami bendradarbiavimo atmosferoje (Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004; Andriekienė, Anužienė, 2005, 2006).

Svarbiausios sąlygos individualizuotam mokymuisi aukštojoje universitetinėje mokykloje organizuoti – tai kuriama atitinkama mokymosi aplinka, stiprinama motyvacija, formuojama savęs vertinimo bei pasitikėjimo savimi ir teigiamos nuostatos mokymosi atžvilgiu pozicija, taikomi tinkami metodai bei veiklos būdai ir kt. (Linkaitytė, Širvaitytė, 2000; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006; Martinkienė, 2007). Didelį poveikį individualizuoto mokymosi sėkmei turi ir suaugusio besimokančiojo asmeninės savybės bei mokymosi stiliaus žinojimas. Taigi, mokymosi stilių nustatymas yra reikšmingas, nes padeda besimokančiajam geriau suprasti save bei pasinaudoti turimais privalumais ar kompensuoti trūkumus, o andragogui – geriau pažinti besimokantįjį ir išvengti nesusipratimų, kylančių mokantis. Dėstytojai dažniausiai linkę mokyti tuo būdu, kuriuo patys dažniausiai mokėsi (Linkaitytė, Lukšytė, 2008). Tokiu būdu teikiamas prioritetas tiems suaugusiems besimokantiems, kurių mokymosi ar mąstymo stilius toks pat kaip ir dėstytojo, o likusieji, linkę mokyti kitokiais būdais, gali pasijusti ignoruojami.

Neatsižvelgimas į mokymosi stilių įvairovę gali tapti baimių, nusivylimo, frustracijų, nenoro toliau mokytis ir kt. priežastimi (Linkaitytė, Lukšytė, 2008). Jei būdas, kuriuo suaugęs besimokantysis yra mokomas ir kuriuo pats mokosi, nesutampa, greitai prarandamas susidomėjimas pačiu mokymusi. Kita vertus, suaugusių žmonių, kurie mokosi savo mėgstamu būdu, mokymosi rezultatai daug geresni (Jensen, 2001; Teresevičienė, Oldroyd, Gedvilienė, 2004). Taigi, jei andragogas, organizuodamas individualizuotą mokymąsi, nori sukurti palankias sąlygas kiekvienam suaugusiajam mokytis priimtinausiu būdu, jis turėtų gebėti pažinti jo mąstymo ir mokymosi stilių.

Individualizuoto mokymosi procese aukštojoje universitetinėje mokykloje, vertinant suaugusiųjų mokymosi gebėjimus ir galimybes, ypač svarbu atsižvelgti į įvairiausias asmenybės bei situacijos aspektus. Andragogo tikslas – ne tik planuoti ir organizuoti pasitenkinimą teikiančią individualizuotą mokymąsi, bet ir sulaukti tam tikrų rezultatų, pirmiausia įvertinant besimokančiųjų poreikius, o vėliau – gebėjimus ir galimybes (Linkaitytė, 2008; Teresevičienė, Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2006). Siekiant šio tikslo, andragogas turėtų ieškoti specifinių, suaugusiesiems priimtinių gebėjimų ir mokymosi galimybių įvertinimo būdų. Įprasčiausias ir paprasčiausias į auditoriją susirinkusių suaugusių besimokančiųjų gebėjimų (mokėjimų ar įgūdžių) įvertinimo būdas – įvertinimo testai. Vertinimo ir įsivertinimo elementus sujungia vis labiau populiarėjantis pasiekimų applanco metodas, kuriuo andragogas galėtų įvertinti jau turimus suaugusio besimokančiojo gebėjimus ir numatyti jų plėtotės perspektyvas. Apie suaugusių besimokančiųjų gebėjimus, turimą patirtį bei kitus biografinius faktus andragogas galėtų sužinoti ir individualaus ar grupinio pokalbio metu. Individualizuojant mokymąsi, turėtų būti svarbu ne tik suaugusių besimokančiųjų gebėjimai, bet ir jų asmeninės savybės, nuostatos, požiūriai, ypač į savo mokymąsi (Linkaitytė, 2008; Andriekienė, Anužienė, 2006). Todėl andragogas turėtų parengti įvairius savianalizei skirtus klausimynus, psichologinius testus, į refleksiją orientuotas užduotis, kad tai pats besimokantysis įsivertintų.

Galimybių įvertinimą suvokdami kaip suaugusio besimokančiojo perspektyvos vertinimą, t. y. bandymą numatyti, kokių konkrečių rezultatų jis galėtų tikėtis, andragogas turėtų nepamiršti, kad galimybes turėtų vertinti pagal besimokančiojo siekių ar norų ribas, t. y., ko jis galėtų pasiekti lyginant su išsikeltu mokymosi tikslu (Linkaitytė, 2008). Taigi, galimybės išryškėja kiekvienoje konkrečioje individualizuoto mokymosi situacijoje vykstančiame andragogo dialoge su besimokančiuoju suaugusiuoju. Ir nepriklausomai nuo to, ką andragogas ketina įver-

tinti – gebėjimus ar galimybes, turėtų nepamiršti, kad įvertinimas, kaip ir besimokančiojo individualybės pažinimas, reikalauja andragoginės etikos principų išmanymo bei adekvataus jų taikymo praktikoje.

Apibendrinant galima teigti, jog individualizuotas mokymasis aukštojoje universitetinėje mokykloje skatina dėstytojus atsižvelgti į kiekvieno suaugusio besimokančiojo individualybę, individualų patyrimą, poreikius, gebėjimus, galimybes ir kurti aktyvinančią mokymosi aplinką, plėtojančią kritinį mąstymą, savarankiškumą, kūrybingumą, individualumą, taikant efektyvius metodus. Mokymosi individualizavimas ir diferencijavimas yra glaudžiai tarpusavyje susiję procesai, reikalaujantys ypatingos socialinių, psichologinių, andragoginių ir kt. reiškinų analizės. Tik tinkamai organizuojamas ir taikomas suaugusiųjų individualizuotas mokymasis intensyviai veikia motyvaciją, saviraišką, skatina individualią pažangą, garantuos mokymosi kokybę ir sėkmę.

4. Tyrimo rezultatai ir jų interpretacija

Tyrimo apibūdinimas. Tyrimo tikslas – ištirti dėstytojų požiūrį ir studentų nuomonės apie mokymosi individualizavimo ir jo taikymo aukštojoje universitetinėje mokykloje.

Tyrimo bazė ir tiriamieji. 2008 m. balandžio–gegužės mėnesiais, taikant anketinę apklausą, apklausti 37 dėstytojai, dirbantys Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institute, ir 174 studentai, besimokantys šioje aukštojoje universitetinėje mokykloje.

Be bendrųjų klausimų (amžius, lytis, pareigos, mokslinis laipsnis, pedagoginis darbo stažas, studijų dalykas ar dalykai), aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojų teirautasi: kaip jie suvokia individualizuotą mokymąsi; kodėl reikalingas individualizuotas mokymasis aukštojoje universitetinėje mokykloje; kokių tikslu savo dėstomame(-uose) dalyke(-uose) jį taiko ir kokias individualias ir savarankiškas užduotis pateikia; ar išnaudoja individualizuoto mokymosi galimybes kiekvieno suaugusio besimokančiojo mokymuisi, kaip tai atlieka ir t. t.

Bakaluro neakivaizdinių studijų andragogikos, rekreacijos ir turizmo, slaugos, socialinio darbo ir psichologijos specialybių studentų, be bendrųjų klausimų (lytis, specialybė, kursas), klausta: ar auditorinio darbo metu spėja įsisavinti naują mokomąją medžiagą ir atlikti užduotis; kokiais būdais ir metodais mokosi auditorinio darbo metu; kaip dėstytojai reaguoja, kai kreipiasi pagalbos dėl mokymosi; kokią pagalbą dėstytojas suteikia mokantis; kokiems studentams auditorinio darbo metu daugiau dėmesio skiria dėstytojai ir kt.

Individualizuoto mokymosi ir jo taikymo aukštojoje universitetinėje mokykloje (dėstytojų požiūriu) analizės rezultatai. 31 proc. anketiniame

tyrime dalyvavusių respondentų amžiaus vidurkis yra 31–40 m., 41 proc. dėstytojų – vidutinio amžiaus (41–50 m.), 23 proc. apklaustųjų – vyresniojo amžiaus (per 50 m.), o 4 proc. jų – iki 30 m. amžiaus. Galima daryti išvadą, kad aukštojoje universitetinėje mokykloje dirbantys dėstytojai atstovauja visoms amžiaus grupėms.

Grupėi, turinčiai didžiausią, t. y. 21–30 m. darbo stažą, atstovauja vyresniojo amžiaus dėstytojai (26 proc.). Mažiausią darbo stažą (iki 5 m.) atstovaujanti grupė yra patys jauniausi kolegos, jie sudaro tik 5 proc. visų tiriamųjų. Po 39 proc. ir 31 proc. atitinkamai pasiskirstė dvi darbo stažą atstovaujančios grupės: 11–20 m. pedagoginį darbą dirbantys vidutinio amžiaus kolegos ir jaunesniojo amžiaus kolektyvą atstovaujantys, 6–10 m. dirbantys dėstytojai. Kadangi 36 proc. tyrime dalyvavusių respondentų atstovauja amžiaus grupė iki 40 metų, todėl pagal atliekamas pareigas didžiausią (53 proc.) dalį sudaro docentai, 20 proc. – lektoriai, 25 proc. dirbančių asistentų bei 2 proc. – profesorių. Manytume, jog respondentų amžiaus grupę atitinka ir atliekamos pareigos.

69 proc. tyrime dalyvavusių respondentų – moterys, 31 proc. dėstytojų – vyrai. Iš jų 65 proc. turi daktaro laipsnį. Iš tyrime dalyvavusių aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojų daugiausia socialinių mokslų (edukologija) krypties atstovų (59 proc.).

Klausimu „Kaip suprantate individualizuotą mokymąsi?“ norėta išsiaiškinti, kaip patys aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojai suvokia individualizuoto mokymosi sąvokos esmę. Išsiskiria ir kartojasi tokia nuomonė: kiekvienam suaugusiam besimokančiajam skirti individualios užduotys pagal poreikius, gebėjimus ir galimybes (53 proc. respondentų). Dėstytojai teisingai aiškina individualizuotą mokymąsi, kurio tikslas – kiekvienam suaugusiam besimokančiajam sudaryti palankias sąlygas pagal individualius poreikius, gebėjimus ir galimybes mokytis ir tobulėti. 32 proc. respondentų suvokia, kad individualizuotas mokymasis – tai mokymosi individualizavimas, pažinus besimokantįjį, numatant mokymosi tikslus ir būdus jiems pasiekti; individualus darbas su studentais, atsižvelgiant į jų individualias savybes, žinias, gebėjimus, patirtį, polinkius, poreikius, interesus ir kt. Buvo svarbu sužinoti, kad 15 proc. dėstytojų, teisingai suvokiančių individualizuoto mokymosi esmę, teigė, jog individualizuotas mokymasis – tai mokymosi užduočių individualizavimas studentams, turintiems mokymosi sunkumų. Respondentų atsakymų analizė parodė, jog jie suvokia, kad individualizuotas mokymasis – tai mokymasis, orientuotas ne tik į suaugusiojo besimokančiojo individualybę, patirties, poreikių ir galimybių pažinimą, bet ir apimantis visą jo mokymosi procesą.

Atsakydami į klausimą „Kodėl aukštojoje

universitetinėje mokykloje reikalingas individualizuotas mokymasis?“, respondentai pateikė įvairių atsakymų. Beveik pusė (49 proc.) dėstytojų mano, kad, individualizuojant mokymąsi, sudaromos palankios sąlygos kiekvieno mokymuisi pagal savo galias, išnaudojamos kiekvieno individualios mokymosi ir saviraiškos galimybės ir kt. 17 proc. dėstytojų mano, kad individualizuotas mokymasis reikalingas gabiems studentams. 34 proc. respondentų teigia, kad individualizuojant mokymąsi kiekvienas studentas gali pasiekti mokymosi tikslų, atsižvelgiant į kiekvieno suaugusio besimokančiojo individualybę, neprarandama veiklos motyvacija, skatinama individuali pažanga, pasiekiami geresni mokymosi rezultatai ir kt. Remiantis dėstytojų požiūriais, galima teigti, kad individualizuotas mokymasis aukštojoje universitetinėje mokykloje reikalingas dėl konkrečių priežasčių: skatinti kiekvieno suaugusio besimokančiojo mokymosi motyvaciją, individualią pažangą, atsižvelgti į jo individualybę, gebėjimus ir galimybes, užtikrinti mokymosi sėkmę, saviraiškos galimybes ir kt.

Į klausimą, ar respondentai auditorinio darbo metu taiko individualizuotą mokymąsi, „taip“ atsakė tik du dešimtadaliai tiriamųjų – 20 proc., „dažnai“ individualizuotą mokymąsi taiko – 47 proc. dėstytojų, „ne visuomet“ atsakė – 33 proc. jų. Vadinasi, trečdalis respondentų dėl tam tikrų priežasčių (laiko stokos, didelio studentų skaičiaus ir kt.) ne visada taiko suaugusiųjų mokymosi individualizavimą. Atsakydami į klausimą, kokių tikslų taiko savo dėstomo dalyko individualizuotą mokymąsi, respondentai pateikė po kelis teiginių variantus. 32 proc. apklaustųjų teigė, kad individualizuotą mokymąsi taiko siekdami pagerinti suaugusių besimokančiųjų, turinčių mokymosi sunkumų, pažangumą ir užpildyti mokymosi spragas, skatindami mokymosi motyvaciją. Kita didesnė dalis respondentų (42 proc.) stengiasi padėti gabiems studentams, taip pat intensyvindami jų veiklos motyvaciją, naujų žinių ir gebėjimų įgijimą, skatindami aktyvų pažinimą ir mokymosi efektyvumą. 26 proc. dėstytojų, individualizuodami kiekvieno studento mokymąsi auditorinio darbo metu, stengiasi sudaryti palankias sąlygas kiekvieno asmenybės saviraiškos plėtrai, individualumui skatinti ir kt.

Aiškintasi, kokias užduotis pateikia dėstytojais, individualizuodami suaugusiųjų mokymąsi aukštojoje universitetinėje mokykloje. Beveik tolygiai pasiskirstė du teiginiai: 49 proc. respondentų stengiasi pateikti užduotis, skatinančias savarankiškumą, aktyvumą, kritinį, kūrybinį silpniau besimokančiųjų studentų mąstymą, 51 proc. dėstytojų daugiau dėmesio skiria gabiems studentams sudėtingesnėmis užduotimis, skatinančiomis aktyviai ir savarankiškai ieškoti papildomos informacijos ir aktualios medžiagos,

plėtojančios kritinį mąstymą ir kt. Taigi, respondentai individualizuoja suaugusių besimokančiųjų mokymosi užduotis auditorinio darbo metu, skatindami ir silpniau besimokančiųjų studentų savarankiškumą, aktyvumą, kūrybiškumą, kritinį mąstymą, ir gabius studentus savarankiškai ieškoti papildomos informacijos, aktyviai mąstyti, svarstyti esminius klausimus, priimti atsakingus sprendimus ir savarankiškai veikti.

Daugelis (57 proc.) respondentų iš dalies išnaudoja individualizuoto mokymosi galimybes silpniau besimokančiųjų studentų mokymuisi. 43 proc. dėstytojų teigia, kad savo užsiėmimuose taiko individualizuotą mokymąsi studentams, turintiems mokymosi sunkumų. Tyrimas rodo, kad dėstytojais nepakankamai skiria dėmesio silpniau besimokantiems studentams, nors dalis respondentų teigė, kad individualizuotas mokymasis – tai mokymasis, skirtas besimokantiems suaugusiesiems, kurie turi mokymosi sunkumų. Už gabijų studentų poreikių tenkinimą atsakomybės imasi daugiau kaip pusė (55 proc.) respondentų. Vadinasi, dėstytojais įvertina šių suaugusių žmonių galimybes, ateities perspektyvas. 55 proc. dėstytojų iš dalies imasi atsakomybės už gabijų studentų poreikių tenkinimą ir galimybių išnaudojimą.

Apibendrinus tyrimo rezultatus aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojų požiūriu, galima pateikti tokias išvadas:

- dėstytojais teisingai suvokia individualizuoto mokymosi esmę – atsižvelgiant į kiekvieno suaugusiojo besimokančiojo individualybę, patirtį, skirti mokymosi užduotis pagal individualius poreikius, gebėjimus ir galimybes;
- individualizuotas mokymasis reikalingas kiekvienam besimokančiajam, skatinant veikos motyvaciją, pažangą, užtikrinant mokymosi sėkmę, saviraiškos galimybes ir kt.;
- respondentai taikydami individualizuotą mokymąsi, teikia užduotis, skatinančias kritinį mąstymą, aktyvumą, savarankiškumą, kūrybingumą, individualizuodami mokymosi užduotis pagal individualias ypatybes, patirtį, poreikius, gebėjimus ir galimybes;
- daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių dėstytojų iš dalies išnaudoja individualizuoto mokymosi taikymo galimybes studentams, turintiems mokymosi sunkumų, daugiau dėmesio skiria gabijų studentų mokymuisi, tenkindami jų poreikius ir kt.

Individualizuoto mokymosi ir jo taikymo aukštojoje universitetinėje mokykloje (studentų nuomonė) analizės rezultatai. Pirmojo anketos aukštosios universitetinės mokyklos studentams klausimo rezultatų duomenys rodo, jog 174 tyrime dalyvavusieji pagal lytį pasiskirstė taip: moterys

sudaro 64 proc., o 36 proc. – vyrai. Iš jų atsitiktine tvarka apklausta po 23 proc. pirmo ir antro kurso studentų, 30 proc. trečio kurso studentų ir 25 proc. ketvirto kurso studentų. Šių respondentų nuomonė turėtų atspindėti realų aukštosios universitetinės mokyklos kontingentą.

45 proc. respondentų teigia, kad auditorinio darbo metu naują mokomąją medžiagą įsisavina paviršutiniškai. Galima manyti, kad taip galėjo atsakyti vidutiniškai besimokantys studentai, kurie ir patys galėtų rodyti daugiau iniciatyvos, mokydamiesi auditorinio darbo metu. Kita vertus, tai rodo, jog auditorinio darbo metu stokojama sudominimo, bendradarbiavimo, aktyvinimo, individualizavimo, taikant efektyvius metodus, įveikiant prieštaravimus tarp naujos ir turimos patirties, pateikiant saviraiškos priemones. Daugiau kaip trečdalis (39 proc.) respondentų geba įsisavinti naują mokomąją medžiagą auditorinio darbo metu. 16 proc. suaugusių besimokančiųjų iš dalies suvokia naują mokomąją medžiagą auditorinio darbo metu. Nors tai nėra didelis procentas, bet skatina susimąstyti, kokias spragas mokymosi procese daro tiek dėstytojas, tiek studentas.

Aukštosios universitetinės mokyklos studentų buvo klausama, ar spėja atlikti auditorinio darbo metu dėstytojo paskirtas užduotis. 42 proc. apklaustųjų teigia, jog spėja. Tiesa, tai nėra didelis procentas, kadangi 27 proc. respondentų pasirinko atsakymą – „ne visada“, o tai beveik trečdalis tiriamųjų. 17 proc. jų teigia, kad galėtų ir labiau pasistengti atlikdami mokymosi užduotis auditorinio darbo metu. Galima daryti prielaidą, kad tai nulemia veiklos motyvacijos ir kt. stoka. 14 proc. apklaustųjų teigia, jog nesugeba atlikti užduočių auditorinio darbo metu. Į tai reikėtų atkreipti dėmesį ir stengtis jiems padėti, individualizuojant mokymosi užduotis ir kt.

Aktualu buvo sužinoti, kokiais būdais ir metodais dažniausiai studentai mokosi auditorinio darbo metu. 42 proc. respondentų teigia, jog mokosi padedami kolegų, tai turėtų būti mokymosi porose ir grupėse pasiekti rezultatai. 39 proc. studentų mokosi padedami dėstytojo, 19 proc. jų teigia, jog mokosi savarankiškai. Remiantis apklausos rezultatais, galima teigti, jog dažniausiai auditorinio darbo metu studentai mokosi bendradarbiaudami su kolegomis ir dėstytojais.

Beveik pusė (47 proc.) respondentų teigia, kad dažniausiai dėstytojai auditorinio darbo metu dirba su visa grupe. Nemaža dalis suaugusių besimokančiųjų (31 proc.) pastebi, kad auditorinio darbo metu dėstytojai daugiau dėmesio skiria gabiesiems studentams. 22 proc. respondentų pažymėjo, kad dėstytojai dėmesį skiria studentams, turintiems mokymosi sunkumų, ir padeda mokytis individualiai. Tyrimo duomenų analizė rodo, kad dalis dėstytojų taiko individualizuotą mokymąsi aukštojoje universi-

tetinėje mokykloje.

Svarbu buvo išsiaiškinti, ar dėstytojai įvertina studentų individualią pažangą ir dedamas pastangas mokantis. 44 proc. respondentų teigia, jog pažanga jų mokymosi procese įvertinama. 36 proc. studentų mano, jog jų pastangas ir pažangą dėstytojai įvertina tik kartais. Tačiau dėl 11 proc. suaugusių besimokančiųjų, kurių pažanga, jų nuomone, neįvertinama, reikėtų susimąstyti, ar jie iš tikrųjų jos nepadarė, o galbūt jiems reikalinga dėstytojo pagalba mokantis ir kt. Keista, kad 9 proc. aukštosios universitetinės mokyklos studentų neturi nuomonės dėl savo pažangos ir pastangų mokantis įvertinimo.

Į klausimą „Kaip dėstytojai reaguoja, kai į juos kreipiatės pagalbos dėl mokymosi?“ 62 proc. respondentų atsakė, kad dėstytojai mielai padeda iškilus sunkumams mokantis. Likusieji respondentai (38 proc.) pateikė atsakymus, kad dėstytojai iš dalies padeda, kai kreipiasi pagalbos dėl mokymosi.

Apibendrinus aukštosios universitetinės mokyklos studentų nuomonių tyrimo rezultatus, galima pateikti tokias išvadas:

- dalis studentų auditorinio darbo metu pateiktą naują mokomąją medžiagą įsisavina paviršutiniškai ir nespėja atlikti užduočių, nors pačių respondentų teigimu, jie patys turėtų rodyti daugiau iniciatyvos mokydamiesi;
- auditorinio darbo metu suaugę besimokantieji dažniausiai mokosi bendradarbiaudami su mokyklos kolegomis ir dėstytojais;
- dėstytojai dažniausiai dirba su visa grupe, daugiau dėmesio skiria gabiesiems studentams nei silpniau besimokantiems suaugusiesiems auditorinio darbo metu;
- dėstytojai nepakankamai skatina studentų mokymosi motyvaciją, nes, dalies respondentų teigimu, jų pastangas ir pažangą įvertina tik kartais.

Išvados

1. Andragoginėje teorijoje sąvokos *individualizavimas* ir *diferencijavimas* artimai siejamos. Andragoginės didaktikos teorijoje akcentuojama, kad diferencijuotas mokymasis yra viena iš priemonių mokymosi individualizavimui realizuoti.
2. Individualizuotas ir diferencijuotas mokymasis, numatant atskiram suaugusiam besimokančiajam ar jų grupėms mokymosi tikslus ir būdus bei strategijas, atitinkančias mokymosi stilius, tinkamai derinant individualizuoto mokymosi principus, sudarant palankias sąlygas mokytis pagal poreikius, gebėjimus ir galimybes, turėtų kiekvienam tapti malonia ir prasminga patirtimi bei užtikrinti kiekvieno mokymosi kokybę ir sėkmę.
3. Skirtingi fiziologiniai ir psichologiniai kiekvieno suaugusio besimokančiojo ypatumai reikalau-

ja jų pažinimo ir individualaus priėjimo, todėl, individualizuojant mokymosi užduotis, sudaromos palankios sąlygos kiekvieno asmenybės saviraiškos plėtrai ir gebėjimams tobulinti.

4. Individualizuotas mokymasis turėtų būti taikomas aukštojoje universitetinėje mokykloje, siekiant stiprinti kiekvieno suaugusio besimokančiojo žinių siekimo motyvus, formuoti vertybinį požiūrį į mokymąsi, skatinti kiekvieno aktyvų ir savarankišką mokymąsi, individualią pažangą, geresnių mokymosi rezultatų siekimą.
5. Dėstytojas, taikydamas efektyvius individualizuoto mokymosi būdus ir metodus aukštojoje universitetinėje mokykloje, intensyvina veiklos motyvaciją, kuria aktyvinančią mokymosi aplinką, plėtojančią kritinį mąstymą, savarankiškumą, kūrybingumą ir individualumą, įveikiant prieštaravimus tarp naujos ir turimos patirties, pateikiant saviraiškos priemones.
6. Empirinio tyrimo rezultatų analizė parodė, jog dauguma dėstytojų mano, kad individualizuotas mokymasis reikalingas kiekvienam suaugusiam besimokančiajam, siekiant skatinti veiklos motyvaciją, individualią pažangą, užtikrinti mokymosi sėkmę, saviraiškos galimybes, atsižvelgiant į individualius ypatumus, patirtį, poreikius, gebėjimus ir galimybes.
7. Dėstytojų teigimu, individualizuotą mokymąsi taiko daugelis jų, tačiau studentų nuomonė skiriasi: tik dalis respondentų nurodo, kad auditorinio darbo metu su jais dirbama individualiai, dažniausiai – su visa grupe.
8. Pagrindinis dėstytojų tikslas, individualizuojant suaugusiųjų mokymąsi, pasiskirstė tolygiai: padėti suaugusiems besimokantiejiems, turintiems mokymosi sunkumų, ir padėti gabiesiems studentams, tenkinant jų poreikius, išnaudojant mokymosi galimybes. Tačiau apklaustųjų studentų nuomonė vėl nesutampa. Jų teigimu, auditorinio darbo metu daugiau dėmesio skiriama gabiesiems studentams nei studentams, turintiems mokymosi sunkumų.
9. Dalis dėstytojų ne visada įvertina suaugusių besimokančiųjų individualios pažangos ir dedamų pastangų, nors patys teigia, kad vienas svarbiausių mokymosi individualizavimo tikslų – skatinti kiekvieno suaugusio besimokančiojo mokymosi motyvaciją, pažangą, formuoti vertybinį požiūrį į mokymąsi.
10. Dėstytojai individualizuotą mokymąsi iš dalies taiko studentų, turinčių mokymosi sunkumų, studijoms, daugiau dėmesio skiria gabųjų studentų mokymuisi, tenkindami jų mokymosi poreikius, išnaudodami galimybes.

Literatūra

1. Andriekienė R. M., Anužienė B., 2005, Heterogeniškumo raiška mokymosi stilių ir rezultatų komandų sudarymo aspektu. *Tiltai. Priedas*. Nr. 30. Klaipėda: KU leidykla.
2. Andriekienė R. M., Anužienė B., 2005, Heterogeniškumo valdymas kaip andragoginės veiklos reiškinys. *Tiltai. Priedas*. Nr. 28. Klaipėda: KU leidykla.
3. Andriekienė R. M., Anužienė B., 2006, Andragoginiai kompetencijų tobulinimo aspektai tęstiniame profesiniame mokyme. *Monografija*. Klaipėda: KU leidykla.
4. Bennett B., Rolheiser-Bennett C., Stevahn L., 2000, *Mokymasis bendradarbiaujant: kur jausmai ir protas susitinka*. Vilnius: Garnelis.
5. Černius V. J., 2006, *Žmogaus vystymosi kelias. Nuo vaikystės iki brandos*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
6. Dukynaitė R., 2001, Mokymo diferencijavimo ypatumai. *Pedagogika*. Nr. 52.
7. Jensen, E., 2001, Tobulas mokymas. Daugiau kaip 1000 praktinių patarimų vaikų ir suaugusiųjų mokytojams. Vilnius: AB OVO.
8. Jucevičienė P., 2007, *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija.
9. Juzefovičius R., 2005, *Istorijos mokymo diferencijavimas ir individualizavimas*. Vilnius.
10. Kaminskienė G., 2002, Diferencijuoto mokymosi aplinka ir jos prielaidos Lietuvos bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos aukštesnėse klasėse. *Daktaro disertacija*. Kaunas: KTU.
11. Lamanuskas V., 1999, Didaktinio diferencijavimo mokymo proceso teoriniai aspektai. *Pedagogika*. Nr. 39.
12. Lemme B. H., 2003, *Suaugusiojo raida*. Kaunas: UAB Poligrafija ir informatika.
13. Linkaitytė G., 2008, Kokie galimi būdai, formos įvertinti besimokančiųjų gabumus ar galimybes? *Andragogų klausimai. Praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai*. Sud. R. Juozaitienė, A. M. Juozaitis, V. Lukošūnienė. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
14. Linkaitytė G., Lukšytė D., 2008, Kokia mokymosi stilių svarba andragogikoje? *Andragogų klausimai. Praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai*. Sud. R. Juozaitienė, A. M. Juozaitis, V. Lukošūnienė. Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija.
15. Linkaitytė G., Širvaitytė V., 2000, Nuolatinio mokymosi gebėjimai ir juos veikiančios sąlygos. *Suaugusiųjų švietimas dabarčiai ir ateičiai*. Kaunas: VDU leidykla.
16. Martinkienė G., 2007, Rašytinės kalbos ugdymo aktyvinimas. *Monografija*. Klaipėda: KU leidykla.
17. Martinkienė G., Šakienė S., 2006, Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo galimybių kompetencijų ugdymosi kontekste. *Tiltai. Priedas*. Nr. 33. Klaipėda: KU leidykla.
18. Ramsden P., 2000, *Kaip mokyti aukštojoje mokykloje*. Vilnius: „Aidai“.
19. Stanišauskienė V., 2007, *Gyventojų įtraukimas į besimokančio miesto vystymą*. Kaunas: Technologija.

20. Šiaučiukėnienė L., 1997, Mokymo individualizavimas ir diferencijavimas. *Monografija*. Kaunas: Technologija.
21. Šmitienė G., 2005, *Pokalbis, diskusija: kritinio mąstymo ugdymo aspektas*. Klaipėda: KU leidykla.
22. Teresevičienė M., Gedvilienė G., 2003, Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita. *Monografija*. Kaunas: VDU leidykla.
23. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičiūtė V., 2006, *Andragogika*. Kaunas: VDU leidykla.
24. Teresevičienė M., Oldroyd D., Gedvilienė G., 2004, *Suaugusiųjų mokymasis. Andragogikos didaktikos pagrindai*. Kaunas: VDU leidykla.
25. Žukauskienė R., 2002, *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.

PECULIARITIES OF INDIVIDUALIZED LEARNING AT A HIGHER UNIVERSITY SCHOOL

Ana Jovarauskaitė, Gitana Martinkienė

Summary

The article analyzes the concepts, essence and contents of individualized and differentiated learning, substantiates the necessity for individualized learning, reveals the peculiarities of organization and application of individualized learning with reference to attitudes of various scientists, lecturers and students of a higher university school. Efficiency of individualized learning at higher university school is discussed: andragogical and psychological aspects of individualized learning, competences, roles and requirements of andragogues and adult learners in the process of individualized learning. The research results are presented: attitudes of lecturers and students of a higher university school towards individualization of learning and its use in adult's learning process.

Keywords: individualized and differentiated learning, lecturers and students of a higher university school.

INDIVIDUALIZUOTO MOKYMOSI YPATUMAI AUKŠTOJOJE UNIVERSITETINĖJE MOKYKLOJE

Ana Jovarauskaitė, Gitana Martinkienė

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjama individualizuoto ir diferencijuoto mokymosi sampratos, esmė, turinys, pagrindžiama individualizuoto mokymosi būtinybė, atskleidžiami individualizuoto mokymosi organizavimo ir taikymo ypatumai, remiantis įvairių mokslininkų, aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojų ir studentų požiūriais. Aptariamas individualizuoto mokymosi aukštojoje universitetinėje mokykloje rezultatyvumas: individualizuoto mokymosi andragoginis ir psichologinis aspektas, andragogų ir suaugusiųjų besimokančiųjų kompetencijos, vaidmenys ir reikalavimai individualizuoto mokymosi procese. Pateikiami tyrimo rezultatai: aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojų ir studentų požiūriai dėl mokymosi individualizavimo ir jo taikymo suaugusiųjų mokymosi procese.

Prasminiai žodžiai: individualizuotas ir diferencijuotas mokymasis, aukštosios universitetinės mokyklos dėstytojai ir studentai.

Įteikta 2009-04-27